

ИЗДАНИЯ И ИЗДАТЕЛИ НА ВИКТОР ЮГО В БЪЛГАРИЯ (1878 – 1944) д-р Лъчезар Георгиев

Преводната художествена литература у нас заема значително място в репертоара на българските книгоиздатели. Националната книгоиздателска традиция, започнала да се формира още през Възраждането, след Освобождението започва качествени напластявания, търсейки значими общочовешки измерения в издаваните автори. Стремещт на нашите издатели е да се даде на българския читател най-доброто от световната и европейска литература, което да възпитава и формира ценности, така необходими на българското общество и младата държава след Освобождението. Пътят не е лек, тъй като липсват достатъчно подготвени преводачи и литературни редактори. Някои от изданията излизат в превод от руски, а това понякога ги отдалечава от оригиналния текст. Все пак, в началото и това е начин за достигане на високите художествени образци от любознателния читател, който все повече обръща погледа си към западноевропейската литература.

Едва ли е случаен фактът, че в периода 1878 – 1944 г. Виктор Юго е един от авторите с най-много преводи и издания в България. Известни са 42 издания на негови съчинения, част от които излизат в три жанрови групи – б е л е т р и с т и к а (романи, откъси от романи, разкази); д р а м а т у р г и я (драми, трагедии); п у б л и ц и с т и к а (памфлети, коментари и прокламации). Част от белетристичните творби са подбрани като детско-юношеска литература.

За пръв път Юго бива издаден на български през 1872 г., когато Константин Величков и Георги Николов превеждат драмата на големия френски писател "Лукреция Борджа" (в изданието: "Лукреция Борджия"). По това време двамата преводачи са ученици в лицей на Галата-Сарай в Цариград. В книгата се посочва, че е издадена от Стефан Г. Златаров. Изданието е осъществено в печатницата на в. "Македония", в обем 120 с., на формат 8°. Този опит за превод на Юго е обнадеждаващо начало на книжовните изяви на бъдещия поет, белетрист и преводач Константин Величков, по чието предложение през 1897 г. е приет първият български закон за депозиране и съхраняване на печатни издания в Народната библиотека – София. Появата на драмата, удобна за непосредствено въздействие и изпълнение в българските читалища и училища, е имала за цел да направи по-широк кръг читатели и зрители съпричастни към идеите на българското националноосвободително дело, за което героичните постъпки на героите от „Лукреция Борджа" и борбата им срещу деспотизма намират благодатна почва. Самият преводач К. Величков е съпричастен с революционните прояви и взема участие в подготовката на Априлското въстание 1876 г., за което лежи в пловдивската тъмница и по-късно обнародва спомените си от преживяното. Драмата е издадена и след Освобождението, през 1902 г., като издание на преводача Д. А. Даваджи, със заглавие "Лукреция Борджия. Трагедия в 3 действия и 6 сцени.

Отпечатана е в печатница "Братя Семерджиеви" – Горна Оряховица (80 с. 1 л. портр. 8°).

Интересен е фактът, че творбите на Виктор Юго в превод на български биват включвани от издателите в библиотечни поредици. Подчертан е интересът към драмите на писателя. Първите от тях са поставени в "Театрална библиотека" на преводачите от френски и издателите Х. М. Басан и Петър Хр. Генков. През 1895 г. те полагат началото на тази библиотечна поредица (под номер 1) с драмата в пет действия "Рюи Блаз", която е отпечатана в печатницата на Хр. Н. Войников (116 с. 8°). Второто ѝ издание излиза във варненската печатница на Н. Петров. През 1889 г. е издадена първата преводна драма на Юго след Освобождението "Анжело" ("Падуанский тиранин") в четири действия в превод от френски Х. М. Басан. Тя е отпечатана във Велико Търново, в печатницата-издателство на Панайот хаджи Панайотов, с предговор и 79 с. текст на формат 8°. Авторът е отбелязан като Виктор Хюго. Преводачите решават след няколко години да преиздадат книгата в "Театрална библиотека" под номер 4, която излиза в печатницата-издателство на Хр. Н. Войников във Варна през 1895 г. В същата печатница и в същата библиотека под номер 2 е издадена драмата на Юго в 3 действия "Бурграфите", също в превод от френски на Х. М. Басан и Петър Хр. Генков (84 с., 8°). През 1911 г. книгата под заглавие "Бурграфи" отново е преиздадена, като за преводач е посочен Петър Хр. Генков. Излиза в печатница "Зора" (която е стопанисвана от Хр. Н. Войников), една от големите варненски печатници-издателства.

На най-голям издателски интерес се радва драмата в пет действия "Ернани". Нейното първо издание под заглавие "Хернани" е осъществено от френски превод на Х. М. Басан и Петър Хр. Генков, като изданието е на преводачите и излиза през 1889 г. в печатница "Съединение" – Плевен. Обемът на книгата е 100 с., на формат 8°. Авторът е посочен като Виктор Хюго. В тази редакция драмата има и второ издание, вече включено под номер 3 на "Театрална библиотека" и отпечатано в печатницата на Хр. Н. Войников.

Нов превод на "Ернани" е направен от 1911 г. от Христо Генков и отпечатано в печатница "Зора",

вече собственост на Д. Костакев. Второто издание на тази редакция излиза едва през 1920 г., реализирано от издателство "Живот" – София и отпечатано в съдружествената печатница "Меркур" в столицата.

"Ернани" попада в периода между двете световни войни и в обектива на *две големи фамилни издателства* в София – на *Александър Паскалев и на Игнатови*, които я поставят в свои библиотечни поредици. "Всемирна библиотека" под номер 783 на издателство "Ал. Паскалев" реализира книгата в стихотворен превод от Николай Милев, който превежда, както е посочено "от първообраза". Книгата има значително по-голям обем – 208 с., но на по-малкия формат 16°. През 1925 г. е направено и второ издание по тази редакция.

Утвърденият наш преводач от френски Димитър Симилов прави превод на "Ернани", включен в "Библиотека за всички" (номер 107) на издателство "Игнатови". Книгата излиза през 1939 г. (144 с. 16°) във внушителен за драматично произведение тираж от 4200 екземпляра. Всички посочени издания от 1889 г. до 1939 г. са със заглавие "Хернани". Трудно е да се търси истинската значима причина за успеха на драмата сред българските читатели. Може би тя се крие във факта, че още през 1830 г., с нейната първа поява пред френска публика тя нанася съкрушителен удар върху класицизма, трасирайки пътя на романтичната драма, или пък в обстоятелството, че в пиесата са налице ярки антимонархически внушения на фона на Испания от епохата на потисника крал Карлос I.

Друга библиотечна поредица – "Маяк. Избрани книги за юноши" под номер 1 включва адаптирани издания на В. Юго за българската младежка аудитория. Книгата, откъс от "Клетниците", излиза през 1919 г. в София под заглавието "Деца на улицата. Гаврош", от утвърденото издателство "Стоян Атанасов". Откъсът е само в 45 страници на формат 16°.

Адаптирано издание на знаменития роман на В. Юго "Клетниците" излиза в "Златна библиотека за деца и юноши" (книга 3, февруари 1936 г.), приспособена от Й. Данаилов и илюстрирана от Крум Попов (67 с., 16°). Тя се появява през 1936 г. в столичната печатница "Стопанско развитие", в един

значителен тираж от 6000 екземпляра, като претърпява още две издания – през 1937 г. и 1942 г.

Пълното издание на най-значимата творба на Юго "Клетниците" < "Les misérables" > за пръв път е осъществено с превода от френски на Димитър Хаджииванов през 1888 г., като в книгата авторът е отбелязал "Виктор Хюго", посочено е, че тя е "дружествено издание на капитаните Райчев и Новачков, Кифиотис, поручиците Шумутков и Йорданов, Д. П. Георгиев, Ив. Минтов, Кр. Г. Кънчев, Васил Качулев, Васил Х. Михалев, Колю С. Арабаджиев, Танас Шевкенов, Андон Киров, Никола Зафиров и Никола Русев. Изданието излиза в две части в авторитетната за времето печатница на дружество "Единство" в Пловдив на формат 8°. Фактът, че нашумелият роман на Юго е публикуван в столицата на българското Съединение, при това с едно широко участие на българската общественост в Пловдив. Съиздателите очевидно са спомоществатели на изданието по примера, с който са реализирани редица български издания през Възраждането.

Не бива да забравяме, че на нашата общественост е известна безкомпромисната и непримирима позиция на Юго, която осъжда погромите над незащитното българско население в кървавия епизод на Априлското въстание и застава твърдо зад каузата на българския народ. Самият роман с революционно-демократичните си идеи и стремежа на героите към свобода става неволно съпричастен с надеждите и упованията на народа за национално обединение на всички българи, жестоко разделени от Великите сили след Берлинския договор. Боевете на барикадите в Париж навярно са били твърде близки с отбраната на Батак, Перушица, Брацигово, Панагюрище и още редица огнища на Априлското въстание 1876 г., а и в лицето на унижените и оскъргените герои от уличните сражения мнозина българи са виждали своята лична съдба сред едно ново, брутално към социалните тежнени на българите след Освобождението общество. Романът "Клетниците" бива преиздаден през 1887 г. вече като второ преработено издание в пет части: "Фантина", "Козета", "Мариус" и "Идилията в улица Плюме и епопеята в улица Сен Дени" и "Жан Валжан", в общ обем от 1387 страници. Книгата е

богато илюстрирана. Изданието е осъществено от преводача. Пак в същата печатница "Единство" – Пловдив, той прави още един опит за преиздаване, като замисълът е то да бъде отново преработено. Очевидно обаче силите и финансовите възможности на Д. Хаджииванов не са достигнали и затова той се задоволява през 1898 г. да преиздаде само част първа "Фантина".

Димитър Хаджииванов осъществява и превод на романа на В. Юго "Парижката Света Богородица" ("Notre Dame de Paris"), чието първо издание е реализирано в Солун през 1890 г. Второто и третото издание излизат значително по-късно – през 1926 г. и 1927 г. от името на авторитетното софийско издателство "Ив. Г. Игнатов и синове", под заглавие "Парижката съборна църква „Св. Богородица" ("Notre Dame de Paris"). Изданието от 1926 г. е в 484 страници, които излизат в брошури от 1 до 30 с илюстративен материал и има цена 90 лева, докато изданието от следващата година има цена 250 лева, с илюстрация на „Парижката св. Богородица“. Този роман бива издаден и от столичното издателство-печатница "Право" в две части, с преводач Кр. Трифонов. Интересът на българските читатели към един от най-добрите исторически романи от епохата на френския романтизъм идва от увлекателния сюжет, изобразяването на Париж с аромата и багрите на късното френско средновековие, с неговата архитектурна атмосфера на фона на задъхани, трагични събития. Много десетилетия образите на провалилия се архидякон Клод Фроло, прекрасната и душевно чиста циганка Есмералда и на гротескния звънар на църквата "Света Богородица" Квазимодо – външно грозен и уродлив, но с красивата и любяща душа, изтъкана от страдание, се запомнят и препрочитат от българските читатели.

Връщайки се към преводите на "Клетниците" в България, не може да отменим изданието, осъществено от познатия на широката читателска публика журналист, преводач и издател Харитон Геннадиев. То е осъществено от набиращия вече скорост Иван Г. Игнатов в Търговска печатница от 1897 до 1898 г., които излизат последователно така: "Фантина" (1897, 242 с. с 38 листа илюстрации и портрет); "Козета" (1897, 215 с., 21 л. ил.); "Мариус"

(1897. 196 с. 12 ил.); "Идилията на улица Плюме и епопеята в улица Сен Дени" (1898. 232 с. 26 л. ил.) и допълнително книжно тяло (оформено като последна част с автор Харитон Генадиев "Коментар на "Клетниците" на Виктор Хюго" (Пловдив, Ив. Г. Игнатов, централна печатница, 1899. 92 с.).

Тази изява е едно сериозно и обнадеждаващо начало за издателя Ив. Г. Игнатов, чиято дейност започва от Пловдив и продължава в София. И в столицата той не забравя издателския успех с първото издание и прави опит за второ преработено издание, но през 1917 г. излиза само първата част "Фантина", като Ив. Г. Игнатов отбелязва в издателските данни наличие и на печатница към издателството. През 1926 г. означеното като "*Книгоиздателство и печатница Ив. Г. Игнатов и синове*" реализира едно цялостно преработено издание на петте части на "Клетниците" в общ обем 1344 страници и илюстрации с портрет на автора. Поместен е и коментарът на Харитон Генадиев. Цената е 300 лева, немалка за времето, но очевидно и сега книгата има успех сред българските читатели, та през 1940 г. издателството прави и трето преработено издание с по-голям обем (1438 страници), със съответния илюстративен материал и цената от 1700 лева.

Между двете световни войни излизат още някои издания на "Клетниците". *Издателството на Георги Бакалов "Знание"* отпечатва през 1920 г. първата част на романа в библиотечната си поредица под номер 5 "Знаменити романи".

Съкратеното издание в свой превод от немски реализира Александър Лозанов (С., Пролет, печ. И. Аргоети, 1936. 128 с. 8°).

Известният софийски издател *Жеко Маринов* отчита, че обемът на книгата създава проблем както за издаване, така и за четене, затова предпочита да осъществи превод от адаптирано издание на френски, дело на Рене Галис. Преводът от френски по Р. Галис прави Вита Димитрова и книгата излиза от печат през 1938 г. в един средно голям тираж от 3000 екз. в обем 256 с., със съответния илюстративен материал на формат 8°. Издателят Ж. Маринов печата това издание в печатницата на Т. Т. Драгиев в София, а когато тиражът се изчерпва, през 1944 г. прави и второ издание, което излиза в

известната столична печатница "Братя Миладинови".

Като самостоятелен откъс е издаден "Козета. Разказ из романа "Клетниците", включен в поредицата на *издателство "Хемус"* – "Илюстрирана малка библиотека за ученички и ученици от прогимназиите", под номер 52. Преводът е осъществен от Димитър Хаджииванов. Второто издание "Хемус" прави през 1928 г. и сега е посочен немалък тираж от 4000 екземпляра, като изданието се включва в "Юношеска малка библиотека", също под номер 52. Третото издание от 1939 г. също е с висок тираж – 4100 екз.

Трябва обаче да отбележим и факта, че първият роман на В. Юго у нас след Освобождението се появява още през 1881 г. Това е романът "Деветдесет и трета година", пресъздаващ въстанието на селяните от Бретан и Вандея, подкрепяно от емигрирали представители на френската аристокрация и англичаните, против силите на революцията и Конвента. Българският читател се запознава отблизо с революционните водачи Дантон, Робеспьер, Марат. Книгата е замислена още през емигрантските години на Юго, но излиза през 1874 г. Само седем години по-късно бъдещият политик и държавник Иван Евстатиев Гешов (1849, Плевен – 1924, София) предлага на утвърдения пловдивски издател *Христо Г. Данов* превода на романа, който незабавно пристъпва към неговото издаване и отпечатване. Книгата е издадена като приложение към първата годишнина на пловдивското литературно списание "Наука" в обем 276 с. на формат 8°. Ив. Евстатиев Гешов е един от най-образованите ни политици и книжовници. Завършва през 1869 г. финанси и политически науки в "Owens College" (по-късно прочутият Victoria University) в Манчестър, Англия. До Освобождението заедно с работата си в търговската кантора "Братя Гешови" в Пловдив сътрудничи на българските периодични издания "Гайда", "Читалище", "Век", "Летоструй". След погрома на Априлското въстание изпраща потресавачи кореспонденции до английския вестник "Таймс" за изстъпленията над българското население, съдейства и на международната анкетна комисия. За действията си получава затвор, издадена му е и смъртна

присъда от османското правителство, но бива освободен със съдействието на дипломатически представители от САЩ и Англия. Той е първият председател на Областното събрание на Източна Румелия, участва в редколегията на областния в. "Марица", член е на Научно-книжовното дружество, чийто орган е обществено-литературното списание "Наука" (апр. 1881–дек. 1884) под редакцията на Ив. Вазов, К. Величков, С.С.Бобчев, Ив. Салабашев и П. Наботков. Списанието по своя политически характер стои близо до Народната партия, организирана от Ив.Ев. Гешов, известна като "съединисти". Появата на романа на Юго "Деветдесет и трета година" в приложението на първата годишнина на сп. "Наука" е логично отражение на очакванията и надеждите, които изпитва българското общество само четири години преди съединението на Княжество България с Източна Румелия. Същият роман на големия френски писател бива издаден едва през 1929 г. от авторитетното софийско издателство "Иван Игнатов и синове" в превод от френски на Георги Рашев. Романът е реализиран на често използвания от издателството осмина формат, при тираж 3000 екземпляра, значителен за този немалък обем от 304 страници.

Успех има сред българската публика и романът "Историята на едно престъпление" („Показание от един свидетел“), превод на Д. Хаджииванов. Поради големия си обем книгата излиза в три части. Второто издание на първата част се появява през 1884 г., но за първото издание данни липсват. През същата 1884 г. излиза и втората част. Двете части се печатат в Областна печатница – Пловдив. Третата част е реализирана в печатницата на вестник "Българско знаме" в Сливен. Кога е реализирано второто издание на втората и третата част, липсват данни. Третото издание се появява след няколко десетилетия, осъществено през 1927 г. от издателство "Иван Г. Игнатов и синове", в обем 355 страници.

Ранното творчество на Виктор Юго също е обект на издателски интерес в България. *Книжарницата-издателство на Никола Ив. Бояджиев и съдружие – Солун*, която заедно с учебната разпространява и художествена литература, през 1889

г. издава в печатницата на познатия ни вече преводач и издател Харитон Генадиев в Пловдив романа "Бюг Жаргал", в превод на А. Тошев (221 с. 1 л. ил. 8°). Тази книга на Юго е гневен протест срещу колонизаторската система. Романът пресъздава въстанието на негрите през 1791 г. във френската колония Сан Доминго и е съзвучно с Великата френска революция. Изданието се появява във Франция през 1819 г., както и в пълен, редактиран от автора вариант през 1826 г., три десетилетия преди появата на "Чичо Томовата колиба".

През 1886 г. в превод на А.Тошев е издадена друга творба на В. Юго – повестта "Клод Гьо". Отпечатана е в печатница "Знание" – Стара Загора (39 с. 16°). В книгата заглавието на произведението е означено като "Клавдий Гьо". За основа на повестта служи съдебният процес срещу обикновения и хрисим работник Клод Гьо. Несправедливо осъден, той убива жестокия си надзирател мъчител и е изпратен на гилотината. По страниците на книгата се усеща острият социален патос на автора в защита на унижените и оскърбените. Директно обвинение срещу устоите на несправедливото общество Виктор Юго изгражда и в другата своя повест "Последният ден на един осъден". Книгата се появява отначало у нас в превод от руски през 1890 г. със заглавие "Последния ден на един осъден на смърт". Излиза в севлиевската *печатница-издателство на П. Мутафов и с-ие*, в обем 127 с. (8°). Идеите на Юго за отмяна на смъртното наказание се оказват съзвучни с определени нагласи за демократизация на българското общество, за повече справедливост и човечност. Неслучайно повестта е издавана още два пъти, през 1918 г. от *софийското издателство "Цвят"*, като е включена в библиотечната поредица "Цвят" под номер 47 (116 с. 16°), в превод от френски на Б. Митов, и през 1932 г. от столичното издателство "Ив. Г. Игнатов и синове" в поредицата "Бисери от знаменити романи на всемирната литература". Тиражът е 2000 екземпляра (8°). Същото издателство-печатница предхожда проблематиката в тази посока с отпечатването на още една книга на В.Юго: "Против смъртното наказание. Речи, писма, стихове и пр."

(С., Посредник, 1925. 95 с. 16°). В изданието са приложени илюстрации.

През 1929 г. издателството на Игнатови пуска на книжния пазар още един от популярните романи на Виктор Юго: "Човекът, който се смее" в превод от френски на Александър Бегажев, с един немалък тираж от 5000 екземпляра. При това обемът на книгата е значителен – 524 с., на формат 8°. Тази книга Юго пише в изгнание. Заедно с увлекателно пресъздадената любов на Гуинпен и сляпото момиче Деа е пресъздаден животът в Англия в края на XVII век, с компромиса между аристокрацията и буржоазия по време на революцията, с излъганите надежди на народа. Несъмнено българските издатели са отчитали читателските настроения след националните катастрофи, потушеното Войнишко въстание и поставения на колена народ след гибелния за страната ни Ньайски договор. Изобщо издателството на Игнатови умее да усеща своята читателска аудитория и в различни исторически периоди да ѝ поднася актуални, злободневни и увлекателни издания, като в репертоара неизменно присъстват и книгите на бележития френски писател.

С непосочен преводач от френски е друга творба на В.Юго: "Шпионина Хуберт", излязла в поредицата "Родна библиотека" под номер 2 на печатница-издателство "Нов живот" (48 с. 16°).

Един от големите издатели на учебна и художествена литература – търновският книжар и по-късно собственик на печатница Ефрем поп Христов, през 1899 г. осъществява издание на романа "Морски труженици" (Les travailleurs de la mer) в превод от руски на Иван П. Кепов, като книгата е отпечатана в скоропечатница "Зора" на П. Н. Икономов, където излизат и други книги на търновския издател. Обемът на книгата е 241 с., с включени предговор и илюстрации (8°).

Специално място в репертоара си българските издатели след Освобождението отделят на драматургичното творчество на Виктор Юго. Някои от драмите са издадени от български почитатели на писателя, частни лица и театрални колективи. Второто издание на драмата "Мария Тюдор" е осъществено от любителска театрална група – Казанлък и отпечатана в местната печатница

"Надежда". Липсват сведения за първото издание. Някои от посочените тук драматични творби се разпространяват из цялата страна, поставят в столични и провинциални театри, дори се играят в Народния театър в столицата. Интерес предизвикват и публицистичните съчинения на писателя, които също биват издавани от преводачите и разпространявани от самите тях с голямо усърдие и любов. В големия издателски и печатарски център от края на XIX век Свищов един от местните книжовници и читалищни дейци Янко А. Енчев превежда и издава през 1891 г. книгата "От речите на Виктор Юго до изгонванието му [от Франция]", с предговор и текстове на френския писател (от с.7 до с.48), като изданието е включено в първата книжка на "Европейска библиотека" от март с.г. Няколко години по-късно известният журналист, преводач и политик Димитър Ризов превежда книгата на Виктор Юго "Избрани речи и прокламации", която е отпечатана през 1896 г. от книжаря-издател Христо Олчев в печатница "Напредък" – София. Изданието е с предговор и текст от 208 с. (8°)

С публицистичен характер е и брошурата "За свободата на обучението" (Реч, държана във френското законодателно събрание на 15 януари 1850 г.). Преводът от руски е на Павел Геннадиев. Брошурата излиза през 1902 г. в софийската печатница "П. М. Бъзайтов". Тя е само в 8 страници, на формат 8°. Авторът е отбелязан като Виктор Хюго.

През 1925 г. в София е отпечатано в брошура от 31 страници полемичното публицистично съчинение на Юго "За правото, справедливостта и човеколюбието" (16°). Изданието е включено в поредицата "Политически бисери" под номер 1, но без означен преводач. На следващата 1926 г. в печатница "Труд" – Оряхово излиза речта на Юго "Волтер" в превод от френски на М. Воденичарова. Брошурата е поставена в библиотеката "Обществен живот" под номер 6. И тук авторът е отбелязан като Виктор Хюго.

Направеният преглед на изданията на Виктор Юго в превод на български до 1944 г. сочи няколко тенденции.

✧ Основната част от преводните книги са според френския оригинал и малка част от

тях в първите десетилетия са опосредствани преводи от руски.

✧ Според жанра преводните издания на Юго у нас са: романи, повести, разкази, драми, публицистично-полемични съчинения (най-вече произнасяни по различни поводи).

✧ В осъществяване преводите на Юго се включват авторитетни книжовници, публицисти и писатели – Константин Величков, Х. М. Басан, Петър Хр. Генков, Ив. Ев. Гешов, Димитър Ризов, Димитър Хаджииванов, Янко Енчев, Димитър Симидов, Александър Беганев, Харитон Генадиев.

✧ Изданията на Юго в България стават достояние на широката читателска аудитория благодарение на отделни лица със симпатии към творчеството на Юго, на театрални групи и най-вече на български издатели, сред които видни представители на издателския бизнес с голям принос към българската книжовност – Иван Г. Игнатов и синовете, "Александър Паскалев", Ефрем поп Христов, Жеко Маринов, Георги Бакалов.

✧ В отпечатването на преводните издания на Юго се включват печатници и печатници-издателства – на Хр. Г. Данов (Пловдив), на

Хр. Н. Войников – печатница "Зора" – Варна, на Панайот х. Панайотов (В. Търново), печатница "Съединение" – Плевен, печатница "Знание" (Ст. Загора), печатницата на Игнатови в столицата, печатницата на П. М. Бъзайтов (София), Търговска печатница (Пловдив), печатниците "Стопанско развитие", "Петър Глушков" и "Братя Миладинови" – София, скоропечатницата на П. Мутафов и сие в Севлиево, печатница "Отец Паисий" (Търново) и др.

✧ Сред библиотечните поредици, в които биват включвани преводните творби на В. Юго, са: "Театрална библиотека", "Маяк. Избрани книги за юноши", "Политически бисери", Библиотека "Знаменити романи", Библиотека "Златни романи", "Европейска библиотека", "Всемирна библиотека", "Бисери от знаменити романи на всемирната литература" и др.

Преводните книги на Юго сочат предпочитания и вкусове на българските книгоиздатели към високите образци на световната художествена литература, както и стремежа за обогатяване на творческата палитра на един изтъкнат автор с повече жанрове, които биха го представили по-пълно пред българския читател.

ЛИТЕРАТУРА

Българска възрожденска книжнина. Състав. М. Стоянов. Т. 1-2. С., Наука и изк. (НБКМ – БИА), 1957 – 1959, 664; 958 с.

Български книги 1878 – 1944. Библиогр. указател. Т. 1-6. С., НБКМ, 1978, 426; 564; 449; 591; 502; 441 с.

Георгиев, Лъчезар. Организация на издателския процес. История и съвременни аспекти на издателската дейност XIX – XX век. В. Търново, Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 1994. 120 с.

Георгиев, Лъчезар. Литература и книгоиздателска традиция. В. Търново, Faber, 2000. 264 с.

Гергова, Ани. Книжнината и българите. С., БАН, 1991. 260 с.

Иван Естратиев Гешов. Лична кореспонденция. С., Акад. изд. М. Дринов, 1994. 317 с.

Митов, Д., Ал. Пешев. Западноевропейската литература от Великата френска буржоазна революция до Парижката комуна. С., Наука и изк. 1975. 654 с.

Митов, Д. Западноевропейската литература след Парижката комуна. С., Наука и изк. 248 с.

Хаджикосев, Симеон. Виктор Юго. Клетниците. – В: **Хаджикосев, Симеон.** Западноевропейската литература XIII – XIX в. С., 1998, 157–160.

Хаджикосев, Симеон. Последният титан на класическия хуманизъм (Виктор Юго). – В: **Хаджикосев, Симеон.** Сред класиката. С., Нар. просвета, 156–185.